

NIKOLI REDKO VČASIH VEDNO

PETRA METERC

O lastnem telesu

/.../ Ampak to je
pesem kar pomeni lepoto
ki pomeni bolečino in žalost
ki je ritem mojih korakov mimo

ostalih transparentov natanko tja
kamor nočem pa moram ker si
jemljam pravico do življenja /.../
(Ana Pepelnik¹)

Film **Nikoli redko včasih vedno** (Never Rarely Sometimes Always, 2020) Elize Hittman smo lahko videli že konec februarja na 70. berlinskem filmskem festivalu, kjer je režiserka zanj prejela tudi srebrnega medveda. Film naj bi premiero v kinematografih po ZDA doživel na začetku aprila, a se je zaradi koronavirusa avtorica odločila, da ga prikaže kar po video spletnih platformah na zahtevo, med drugim na Amazon Prime Videu, Apple TV-ju in Google Playu. In prav je tako – film, ki se ukvarja s splavom, namreč odpira problematiko, ki je v času epidemije postala le še bolj rizična.

V ZDA so samo v lanskem letu v kar dvanajstih ameriških državah tako ali drugače omejili možnosti za splav, med drugim so ga v Alabami želeli popolnoma prepovedati, vendar so zakon jeseni z odločitvijo zveznega sodišča začasno zamrznili. Največ medijske pozornosti je požela odločitev republikanskega guvernerja Georgie, Briana Kempa, ki je podpisal zakonski osnutek, zaradi vsebine poimenovan kar »srčni utrip«, saj želi prepovedati splav, ko se pri zarodku zazna utrip srca, kar je lahko že pri šestih tednih nosečnosti. Predlog je poleg množičnih protestov spodbudil tudi različne produkcijske hiše in režiserje, ki so naznanili, da bodo v znak protesta ob morebitnem sprejetju takšnega zakona svoje produkcije umaknili iz te zvezne države.

Prepovedi ali omejitve dostopnosti splava v praksi pomenijo iskanje alternativnih poti. Ena ključnih alternativ v ZDA

so klinike organizacije Planed Parenthood, ki ženskam omogočajo varen splav, tudi če zanj nimajo potrebnih sredstev ali primerne zavarovanja. K njim se ženske odpravijo tudi na daljše poti iz držav, ki splav onemogočajo. Ravno v času pandemije koronavirusa so v nekaterih državah ZDA podobnim klinikam z izgovorom, da gre za »nenujne posege«, želeli začasno prepovedati delovanje. Pred zaprtimi mejami, onkraj katerih so v sosednjih državah pogosto obiskovane plačljive klinike za splav, so se v času pandemije znašle tudi Poljakinje, ki se v Evropi še vedno soočajo z eno najstrožjih zakonodaj na tem področju.

Ena zgoraj omenjenih klinik je tudi v središču filma *Nikoli redko včasih vedno*. Če začetek z glasbenimi točkami na šolski prireditvi, kjer ob prepevanju prvič zagledamo glavno junakinjo Autumn, sprva še morda naznanja vzdušje indie filma o odrasčanju z nepriljubljeno, rahlo nenavadno, a srčno junakinjo v ospredju, skoraj takoj zatem zavrne vsakršne konvencije filmskih pripovedi, v kakršnih se običajno znajdejo najstnice v težavah. In čeprav Autumn pravzaprav je v težavah, ne gre za situacijo, s katero bi se režiserka spoprijela na ravni dialogov, ki bi izkazovali dobršno mero mladostnega upornišтва, zmot, truda in končnih spoznanj. Ravno nasprotno. Eliza Hittman se neželene nosečnosti pri sedemnajstih loti bolj prizemljeno, kot smo vajeni, to pa stori tako, da na odločanje o lastnem telesu pogleda povsem neromantizirano – kot osnovno pravico, ki ženskam mora biti na voljo. Splava torej ne postavi v pripoved kot točko na poti k odrasčanju, težavo, ki jo mora junakinja premagati, da bi se iz nje česa naučila. *Nikoli redko včasih vedno* zato ni film o odrasčanju, temveč film o dekletu, ki o življenju morda resda ne ve dosti, a je odločena, da si vzame omenjeno pravico.

Ob obisku lokalne klinike, ki to ni – v njej Autumn opravi test nosečnosti, za kar bi lahko poskrbela tudi sama –, ji sila prijazna zdravnica ob ultrazvoku navrže nekaj fraz o čudežu

1 Pesem »40 dni« iz zbirke Tehno, Ljubljana: LUD Šerpa, 2017.

rojstva ter pojasni, da lahko splav opravi zgolj ob privolitvi staršev, ker še ni polnoletna. Po poskusu prekinitve nosečnosti s pitjem tablet vitamina C in po tesnobnem prizoru niza udarcev, ki si jih sama zada v trebuh, se Autumn s sestrčno Skylar z avtobusom iz Pensilvanije odpravi na kliniko Planed Parenthood v New York. Glavnino filma tako predstavlja skupna pot deklet s premalo denarja za veliko mesto, obisk klinike in vmesno, letom primerno zadržano prekladanje po nepoznanem, kamor ju pač vodijo sprotne odločitve.

Eliza Hittman se z besedami komaj dotakne tistega, kar obremenjuje dekleti – občutij zbezanosti in strahu ob soočenju z lastnim telesom in odločanju o njem. Bližnji posnetki obrazov junakinj, njunih pogledov, tišine med njima in njunih telesnih govoric, zabeleženih s kamero iz roke, povedo vse. V slednjih odseva tudi solidarnost, ki ne potrebuje globokih pogovorov, saj ji zadoščajo drobni spodbudni nasmeški in vsakdanji klepet, ki blaži stisko.

Lahko bi rekli, da gre pri *Nikoli redko včasih vedno* za popolno nasprotje hiperbrutalne drame Christiana Mungiuja **4 meseci, 3 tedni in 2 dneva** (4 luni, 3 săptămâni și 2 zile, 2007), saj se izogne neposredni tragiki in v prikazu deklet stavi na nežnost, pa tudi za sestrski film. Če v Mungiujevi Romuniji prepoved splava pokaže na enega najbolj nasilnih, a tudi povsem verjetnih razpletov ob izvajanju posega na črno, se Hittman pokloni alternativni, zaradi katere se je Mungiujevemu scenariju še moč izogniti, četudi se je pred vhom klinike treba soočiti s transparenti tistih, ki se jim zdi, da ženski njeno telo ne pripada.

Ko svetovalka na kliniki z Autumn rešuje vprašalnik o njenih intimnih odnosih, pri katerem je na vprašanja mogoče odgovoriti s stopnjujočimi »nikoli«, »redko«, »včasih«, »vedno« (od tod tudi naslov filma), prav vprašanja o partnerskem nasilju, fizičnem in spolnem, povzročijo, da dekle prvič zmrzne. Svetovalka ji ob začetni zadržanosti pojasni, da bi

se z vprašalnikom rada prepričala, ali je Autumn varna, in doda, da lahko tudi odnosi vplivajo na njeno zdravje. Če se v preostalih delih filma na vseprisotne mikroagresije iz okolice, ki Autumn doletijo zgolj zato, ker je dekle, na njih odziva s pretežno stoično držo in nezainteresiranim izrazom na obrazu, ki želi dajati vtis neranljivosti, se prav ob odgovorih na vprašalnik zavemo, da je tisto, kar vidimo v filmu, morda le vrh ledene gore, priredbe stare pesmi »He makes me do things I don't want to do« (v prevodu »Sili me v stvari, ki jih ne želim početi«), ki jo Autumn zapoje na šolski prireditvi v uvodnem prizoru, pa ne moremo več razumeti samo kot zasanjanega napeva o zaljubljenosti, ampak tudi kot klic na pomoč. Film tako postavi v ospredje nasilje nad ženskami v širšem smislu, hkrati pa se prikloni eni od institucij, ki skrbi-jo, da žensk ne doleti nasilje tudi takrat, ko so že tako ali tako v nezavidljivem položaju.

Izlet dveh najstnic v New York se zaključi podobno nedramatično, kot je potekal. Zdi se, da bi Autumn na vse rada zgolj čim prej pozabila, režiserka pa ravno s tem poudari običajnost prekinitve nosečnosti in dejstvo, da splav, če je omogočen, še zdaleč ni najbolj nasilen poseg v žensko telo in intimo, ki jo lahko doleti.

KNIVES AND SKIN

ROBERT KURET

Onkraj avtoritete

Nekateri kritiki so Jennifer Reeder in njenemu tretjemu celovečercu **Knives and Skin** (2019) očitati zgolj kopiranje drugih slogov, predvsem neujemljivega Davida Lyncha. A pri tem gre za očitno redukcijo: četudi se v ustvarjanju atmosfere, predvsem v uporabi zvočnih efektov in glasbe, vidijo Lynchevi odtisi, tu ponudi režiserka, morda celo bolj znana kot avtorica kratkih filmov, na znane nastavke in predvsem na zgodbeno izhodišče zelo samosvoj *spin*. Pri tem v fokus postavlja punce, ki morajo v okolju odsotnih in negotovih avtoritet same prepoznati svoje pravice in si jih izboriti. Prav zato, ker so nekatere reference tako očitne – od lynchevske atmosfere do skoraj dobesednih dialogov iz **Zlobnih deklet** (Mean Girls, 2004, Mark Waters) – postane toliko bolj jasno,